

เวียดนาม ๑๙๕๔-๑๙๗๕ (๒๔๕๗-๒๕๑๙)

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์

เวียดนามระหว่าง ๑๙๕๔-๑๙๗๕ (๒๔๗๗-๒๕๑๙) นั้นพูดได้ว่าอยู่ในสมัยของ สงครามอินโดจีนจากที่สอง อันเป็นสงครามที่ยาวนานมากที่สุดในบรรดาสงครามต่อต้านลัทธิอาณานิคมหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และเป็นสงครามที่มีความเสียหายต่อชีวิตมนุษย์และทรัพย์สินอย่าง ที่เกือบจะประมาณมิได้^(๑)

ในสงครามอินโดจีนจากแรก คู่สงครามคือ ฝรั่งเศสกับขบวนการเวียดมินห์ของประธานาธิบดีโฮจิมินห์ ในสงครามครั้งนี้จะเห็นได้ว่า ขบวนการเวียดมินห์สามารถจับจุดสำคัญในการทำสงครามไว้ได้ กล่าวคือขบวนการเวียดมินห์ปรากฏตัวออกมาในรูปของขบวนการชาตินิยมที่ทำการกู้ชาติ ต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมเดิมคือฝรั่งเศส เน้นอนผู้นำของขบวนการเวียดมินห์เป็น

คอมมิวนิสต์ แต่ว่าขบวนการเวียดมินห์สามารถใช้ประเด็นหลักของลัทธิชาตินิยมเวียดนามขึ้นมาเป็นแกนนำได้

โฮจิมินห์และผู้นำที่เป็นคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ของเวียดนามนั้น เป็นผู้ที่รับมรดกการเป็นนักชาตินิยมเวียดนามมาจากนักชาตินิยมรุ่นเก่าของทศวรรษ ๑๙๓๐^(๒) และได้จัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนขึ้นเมื่อ ๑๙๓๐ (๒๔๗๓) ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ที่เก่าแก่ที่สุดพรรคหนึ่งในประวัติศาสตร์ บทบาทของโฮจิมินห์ได้รับการรับรองทางสากล และขบวนการของเขาก็เป็นกำลังสำคัญในการต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่นในอินโดจีนในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง

สิ่งที่โฮจิมินห์และพรรคพวกพยายามจะสร้างขึ้นมาเป็นองค์การของตน ก็คือการยุบพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และตั้งแนวร่วมขึ้น

- (๑) ประวัติสงครามเวียดนามอาจหาได้จาก Joseph Buttinger, *Vietnam: A Political History*, New York, Praeger, 1968 หน้า ๒๑๑-๕๐๒ หนังสือเล่มนี้ เพ็ชร สุมิตร ได้แปลเป็นภาษาไทยแล้ว และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์กำลังจัดพิมพ์อยู่ และโปรดดู David J. Stienberg *In Search of Southeast Asia*, New York, Praeger, 1971 หน้า ๓๐๑-๓๑๒ หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับประกอบการศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคใหม่อย่างยิ่ง และมูลนิธิโครงการตำรา ฯ กำลังจัดแปลอยู่
- (๒) Charles F. Keyes, *The Golden Peninsula*, New York, Mac Millan, 1977 หน้า ๒๒๔ หนังสือเล่มนี้ลาดชาย รมิตานนท์กำลังจัดแปลให้มูลนิธิโครงการตำรา ฯ อยู่ และโปรดดู ชาญวิทย์ เกษตรศิริ "ผลของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และบ่อเกิดลัทธิชาตินิยมในพม่า เวียดนามและไทย" *รัฐศาสตร์นิเทศ*, ๖ : ๒ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๑๔)

ซึ่งมีชื่อว่า *Viet Nam Cach Minh Dong Minh Hoi (Vietnamese Revolutionary League)* หรือสันนิบาตแห่งการปฏิวัติเวียดนาม หรือเรียกกันทั่วไปว่าเวียดมินห์

เวียดมินห์เป็นลักษณะของแนวร่วมประกอบด้วยผู้คนจำนวนมาก โดยที่มีจำเป็นจะต้องเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้นแนวร่วมอันนี้ จึงมีทั้งชาวพุทธ ชาวคาทอลิก นายทุน พ่อค้า กรรมกร ชาวไร่ ชาวนา บรรดาผู้รักชาติทั่วไป ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าฐานสนับสนุนเบื้องต้นของเวียดมินห์นั้นกว้างขวางและแน่นอยู่ที่ประเด็นของลัทธิชาตินิยม ส่วนลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นกลายเป็นประเด็นรองไป^(๓)

ขบวนการเวียดมินห์มีฐานกำลังรองรับอยู่ที่กองทัพประชาชนเวียดนาม (*People's Army of Vietnam*) ซึ่งมีโวกเหวียนเกียบเป็นหัวหน้า ในประเด็นนี้ก็เช่นกันที่อาจพูดได้ว่าขบวนการเวียดมินห์ ก็ช่วงชิงการจัดตั้งกองทัพเพื่อต่อสู้กับลัทธิอาณานิคมมาเป็นของตน ต่างกับกรณีของประเทศอื่น ๆ เช่น พม่า หรืออินโดนีเซีย ที่กองทัพเป็นงานจัดตั้งของฝ่ายรัฐบาล

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองจะสิ้นสุดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการทิ้งระเบิดปรมาณูลงที่เมืองฮิโรชิมา และนางาซากิ เมื่อวันที่ ๖ และ

๙ สิงหาคม ๑๙๔๕ (๒๔๘๘) โฮจิมินห์และกองทัพได้เข้ายึดเมืองฮานอยโดยจับพลันเมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม จักรพรรดิเบิาใต้ ซึ่งเป็นจักรพรรดิหุ่นของฝรั่งเศสก็ประกาศสละราชสมบัติในวันที่ ๒๕ สิงหาคม และทรงรับรองว่าขบวนการเวียดมินห์เป็นพลังทางการเมืองใหม่ ภายในเวลาไม่กี่วันต่อมาคือ วันที่ ๒ กันยายน โฮจิมินห์ก็ประกาศเอกราชของเวียดนาม โดยมีโฮจิมินห์เองเป็นประธานาธิบดี

ประวัติศาสตร์ช่วงนี้ของเวียดนามรู้จักกันในนามของ “การปฏิวัติสิงหาคม”^(๔) แต่การปฏิวัตินี้ก็เป็นแต่เพียงขั้นต้นของการต่อสู้ยึดอำนาจทางการเมืองจากฝรั่งเศส ในขณะที่บรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศอำนวยให้ทำนั้น สงครามและการปฏิวัติของเวียดนามยังจะต้องกินเวลาอีกยาวนานมาก แม้กระทั่งโฮจิมินห์ก็มีได้มีชีวิตอยู่ดูความสำเร็จของการปฏิวัติ (โฮจิมินห์สิ้นชีวิตลงเมื่อปี ๑๙๖๙ หรือ ๒๕๑๒ ก่อนที่จะสามารถรวบรวมเวียดนามได้ได้ในปี ๑๙๗๕ หรือ ๒๕๑๘)

สงครามอินโดจีนฉากแรก ๑๙๔๕-๑๙๕๔ (๒๔๘๘-๒๔๙๗)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ฝรั่งเศสพยายามที่จะกลับมายึดครองเวียดนามอีกครั้งหนึ่ง

(๓) *เพ็งอ้วง* (Keys)

(๔) John McAlister and Paul Mus, *The Vietnamese and their Revolution*, New York, Harper and Row, 1970, บทที่ ๑๐-๑๑

แน่นอนฝรั่งเศสต้องเผชิญกับการต่อต้านของ เวียดนามเหนือและฝรั่งเศสก็พยายามที่จะหาผู้นำเวียดนามที่มีใจคอมมิวนิสต์ขึ้นมาเป็นตัวแทนของตน ฝรั่งเศสสั่งอดีตจักรพรรดิเบ๋าได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐ และให้เวียดนามอยู่ภายใต้สหภาพฝรั่งเศสเมื่อปี ๑๙๔๘ (๒๔๙๑) ดังนั้นจึงปรากฏว่ามี ๒ เวียดนามขึ้นโดยพฤตินัย

ฝรั่งเศสและเบ๋าได้ไม่สามารถจะทำการรวบรวมเวียดนาม หรือหาความสนับสนุนจากประชาชนได้ ต่างกับขบวนการเวียดนามที่ซึ่งในตอนนั้นได้รับความนิยมชมชอบมาก ต่อมาฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาก็ได้สนับสนุนโงดinh เดียม ชาวคาทอลิกผู้เคร่งศาสนาขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี

ความพยายามของฝรั่งเศสในการที่จะขจัดอำนาจของโฮจิมินห์ และอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ไม่ได้ผล (ในปี ๑๙๕๑ หรือ ๒๔๙๔ นั้น ฮานอยได้ตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นใหม่ แต่ใช้ชื่อว่า พรรคกรรมกรเวียดนาม (Vietnamese Labor Party) การพยายามหาตัวผู้ขึ้นมาแข่งขันกับโฮจิมินห์ เช่น เบ๋าได้ หรือ โงดinh เดียมก็ดูจะไม่ใช่ทางออก และท้ายที่สุดในการรบฝรั่งเศสก็เริ่มเมื่อยล้า และขาดประสิทธิภาพ สงครามเย็นเบี่ยนฟู เป็นความพ่ายแพ้ทางทหารของฝรั่งเศสอย่างย่อยยับ เมื่อปี ๑๙๕๔ (๒๔๙๗)^(๕)

ในสถานการณ์เช่นนั้น สหภาพโซเวียตได้จัดการเรียกประชุมระหว่างประเทศที่กรุงเจนีวา เพื่อตัดสินปัญหาเกาหลีและอินโดจีนในเวลาเดียวกัน ผู้เข้าร่วมประชุมมีมหาอำนาจทั้งหลาย คือ สหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐประชาชนจีนโดยมีตัวแทนของเวียดนามเหนือ เบ๋าได้ กัมพูชา และลาว เข้าร่วมด้วย

ที่ประชุมตกลงแบ่งเวียดนามออกเป็นสองส่วนชั่วคราวที่เส้นขนานที่ ๑๗ และให้รอการเลือกตั้งทั่วไปในเวลา ๒ ปี คือ ๑๙๕๖ (๒๔๙๙) สนธิสัญญาเจนีวาฉบับนี้ก็ยุติสงครามอินโดจีนจากแรกลง อย่างไรก็ตามเวียดนามใต้และสหรัฐอเมริกาปฏิเสธไม่ยอมลงนามในสนธิสัญญา ดังนั้นก็ถือว่าตนไม่มีพันธะต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญานั้น^(๖)

สงครามอินโดจีนจากสอง ๑๙๕๔-๑๙๗๕ (๒๔๙๗-๒๕๑๘)

ปัญหาที่เผชิญหน้าเวียดนามภายหลังสนธิสัญญาเจนีวา นั้น ทางด้านหนึ่งเป็นปัญหาทางการเมือง กล่าวคือบรรดานักชาตินิยมจำนวนมากที่เข้าร่วมกับขบวนการเวียดนามเพื่อต่อต้านฝรั่งเศสนั้นไม่ประสงค์ที่จะมีชีวิตอนาคตของตนภายใต้การปกครองของคอมมิวนิสต์ โดย

(๕) Jan Pluvier, *South-East Asia from Colonialism to Independence*, Kuala Lumpur, Oxford University Press, 1974, หน้า ๕๑๙-๕๒๓

(๖) *เพ็งอ้วง*, หน้า ๕๒๔-๕๒๙

เฉพาะอย่างยิ่งชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาคา-
ทอลิก ดังนั้นจึงมีคนจำนวนมากถึง ๑ ล้านคน
อพยพจากเวียดนามเหนือลงสู่เวียดนามใต้ ปัญหา
สองเวียดนามโดยพฤตินัยก็ยังคงเด่นชัดขึ้น

สำหรับเวียดนามเหนือ^๕ การปฏิวัติทาง
การเมืองจะสำเร็จไปขั้นหนึ่ง ขั้นต่อไปก็คือ
การปฏิวัติทางเศรษฐกิจและสังคม เวียดนามเหนือ
ใช้มาตรการรุนแรงในการปฏิรูปที่ดิน และการ
จัดชนชั้น มาตรการนี้ได้รับการต่อต้านจาก
ประชาชนบางส่วนไม่น้อย ถึงกับมีการลุกฮือเป็น
ขบถขึ้นในจังหวัดเหง่ฮ๋าน เมื่อพฤศจิกายน
๑๙๕๖ (๒๔๙๙) มีคนบาดเจ็บล้มตาย และถูก
จับกว่า ๖,๐๐๐ คน รัฐบาลใช้กำลังทหารเข้า
ปราบปรามอย่างเด็ดขาด ปัญญาชนเวียดนาม
เหนือลุกขึ้นคัดค้าน โดยเขียนหนังสือโจมตีการ
กระทำของรัฐบาล แน่นอนบรรดาปัญญาชน
เหล่านี้ถูกจับกุมและปราบปรามในที่สุด แต่ก็เป็น
บทเรียนหนึ่งที่เวียดนามเหนือเรียนรู้ว่ามาตรการ
รุนแรงของการปฏิวัตินั้นไม่สามารถจะทำและ
เปลี่ยนสังคมได้อย่างฉับพลัน^(๗)

ทางด้านเวียดนามใต้ ปัญหาที่สำคัญคือการ
ขาดฐานสนับสนุนจากประชาชน รัฐบาลของ
โงดิ่นห์เดียมต้องพึ่งกำลังของฝรั่งเศส และ
บรรดา “ขุนศึก” ในการที่จะอยู่ในอำนาจ
โงดิ่นห์เดียมเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี
เวียดนามใต้ โดยบีบให้อดีตจักรพรรดิเขาได้ออก
ไป แต่โงดิ่นห์เดียมก็ห่างไกลจากประชาชน และ

พลังของคอมมิวนิสต์เวียดนามก็ยังมีอิทธิพลอย่าง
มากในบริเวณปากแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ในกลุ่มชาวไร่ชาวนา

สงครามอินโดจีนจากสองเริ่มขึ้นเมื่อ ๑๙๕๗
(๒๕๐๐) เมื่อปรากฏแนวทางการเลือกตั้งทั่วไปตาม
สนธิสัญญาเจนีวาไม่มีทางตกลงกันได้ สงคราม
นี้เริ่มขึ้นด้วยการสงครามจรยุทธ์ และในปี ๑๙๕๙
(๒๕๐๒) คอมมิวนิสต์เวียดนามก็ใช้นโยบายเดิม
ในการจัดตั้ง “แนวร่วมปลดแอกแห่งชาติ”
(National Liberation Front) หรือที่เรียกกัน
ทั่วๆ ไปว่าเวียดกง ได้รับอาวุธและยุทโธปกรณ์
ต่างๆ จากเวียดนามเหนือ ทั้งยังได้รับการสนับสนุน
จากจีนและโซเวียตทางการทหารและการ
ทูต เวียดนามเหนือเริ่มส่งกองทหารของตนเข้า
ช่วยเวียดนามประมาณปี ๑๙๖๐ (๒๕๐๓) ทาง
ด้านเวียดนามใต้นั้น ได้รับความช่วยเหลือจาก
สหรัฐฯเพิ่มขึ้น จนกระทั่งสงครามเวียดนาม
กลายเป็นสงครามของสหรัฐฯไปด้วยเมื่อประมาณ
ต้นทศวรรษ ๑๙๖๐

ในขณะที่เวียดนามใต้พัวพันกับสงคราม
ครั้งนี้ เวียดนามใต้อีกประสบปัญหาการขาดผู้นำ
ทางการเมืองด้วย โงดิ่นห์เดียมซึ่งห่างไกลจาก
ประชาชนอยู่แล้ว (เป็นคาทอลิก ในขณะที่
ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ) ก็เริ่มเป็น
เผด็จการมากขึ้น ตัดโอกาสฝ่ายค้านอื่น ๆ ซึ่งถึง
แม้จะมีได้เป็นคอมมิวนิสต์หมดก็ตาม ดังนั้นการ
ต่อต้านโงดิ่นห์เดียมก็เกิดขึ้นในหมู่นักศึกษาและ

(๗) Keyes, *อ้างแล้ว*, หน้า ๒๒๖

ชาวพุทธ เหตุการณ์สำคัญก็คือการที่รัฐบาลใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามนักศึกษาและชาวพุทธที่เมืองเว้ เมื่อเดือนพฤษภาคม ๑๙๖๓ (๒๕๐๖) พระภิกษุรูปหนึ่งชื่อ *ทิดกวางติก* ประท้วงด้วยการเอาน้ำมันเบนซินราดตัวเองและจุดไฟฆ่าตัวตาย การกระทำของ *ทิดกวางติก* กลายเป็นกรณีที่รู้จักกันทั่วไปในวงการระหว่างประเทศและมีพระรูปอื่นทำตามกันอีก (มาตามโงดิงห์นุ น้องสะใภ้ของประธานาธิบดีโงดิงห์เตียม กล่าวเหยียดเหตุการณ์นี้ว่า ตนเองจะประจบมือให้กับการฆ่ามนุษย์นี้ อีก มาตามโงดิงห์นุ เป็นภริยาของน้องชายประธานาธิบดี ซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยตำรวจลับปราบปรามฝ่ายค้านของรัฐบาล ประธานาธิบดีโงดิงห์เตียมมิได้แต่งงานหรือมีภริยา)

ตั้งนั้นขบวนการต่อต้านโงดิงห์เตียมก็เริ่มขยายตัว และสหรัฐฯเอง (ในสมัยประธานาธิบดีจอห์น เคนเนดี) ก็เริ่มไม่พอใจรัฐบาลเวียดนามใต้มากขึ้น ในเดือนพฤศจิกายน ๑๙๖๓ (๒๕๐๖) ก็เกิดรัฐประหารโดยคณะทหารชั้น ซึ่งก็ได้รับความสนับสนุนจากสหรัฐฯ จากนั้นเวียดนามใต้ก็ผ่านการมีรัฐประหาร เปลี่ยนผู้นำหลายครั้ง ผู้นำทหารพยายามสร้างแนวร่วมหรือรัฐบาลแห่งชาติในรูปผสมของชาวพุทธ คาชอลิก และผู้นำศาสนาความเชื่ออื่น ๆ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ในปี ๑๙๖๗ (๒๕๑๐) เหยียนวัน-

เทียวก็ขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งก็ขาดความสนับสนุนจากประชาชนเช่นเดิม^(๘)

การขยายสงครามและการรุกวัน ตรุษ

สงครามในเวียดนามขยายตัวมากขึ้นในปี ๑๙๖๓ (๒๕๐๖) และในปี ๑๙๖๔ (๒๕๐๗) สหรัฐฯ ในสมัยประธานาธิบดีลินดอน จอห์นสัน ก็สามารถทำให้รัฐสภาอเมริกันรับรองมติตั้งเกี่ยวกับตนเองอันอำนวยความสะดวกและสร้างอำนาจให้ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ในการทำสงครามในเวียดนาม สหรัฐฯ เพิ่มทหารของตนในปี ๑๙๖๔ (๒๕๑๒) ถึง ๕๐๐,๐๐๐ คน

สงครามเวียดนามได้กลายเป็นสงครามของสหรัฐฯ สหรัฐฯ ขยายการสู้รบจากภาคพื้นดินสู่การทิ้งระเบิดทางอากาศ ในระหว่าง ๑๙๖๕-๑๙๗๒ (๒๕๐๘-๒๕๑๕) สหรัฐฯ ทิ้งระเบิดทางอากาศในอินโดจีนอย่างหนักหน่วงเพื่อตัดกำลังฝ่ายคอมมิวนิสต์ ประมาณกันว่าสหรัฐฯ ใช้ระเบิดถึง ๖ ล้านตัน มากกว่าระเบิดที่สหรัฐฯ ใช้ในสงครามโลกครั้งที่สองทั้งหมดถึง ๓ เท่า มีการใช้ฝงเคมีโรยเพื่อทำลายป่าแหล่งหลบซ่อนของคอมมิวนิสต์ทั่วไป ประมาณกันว่าที่ดิน ๑ ใน ๗ ของเวียดนามถูกโรยฝงเคมี

สงครามอินโดจีนทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในปี ๑๙๖๕ (๒๕๐๘) และเศรษฐกิจการเมืองของ

(๘) Frances Fitzgerald, *Fire in the Lake*, New York, Vintage, 1972, บทที่ ๖

เวียดนามใต้ก็กลายเป็นง่าย ต้องพึ่งพายุกับ สหรัฐ ๖ อย่างแยกไม่ออก ในขณะที่เดียวกัน ทางเวียดนามเหนือแม้จะพึ่งโซเวียตและจีนเป็นหลัก แต่หลักใหญ่ก็คือการพึ่งตนเองในด้าน การผลิตอาหาร ซึ่งที่รัฐบาลเวียดนามเหนือทำก็คือ การกระจายออกสู่ชนบท จัดให้ประชากรและ หน่วยผลิตอยู่นอกเมือง เป็นการหลีกเลี่ยงการ โจมตีทางอากาศของสหรัฐ ๖

นโยบายนี้ต่างกับการรวมที่ศูนย์กลางของ เวียดนามใต้ ซึ่งปรากฏว่าผลของสงครามในช่วง นั้นทำให้มีผู้พลภัยสงครามถึง ๕ ล้านคนในจำนวน ประชากร ๑๗ ล้านคน และประมาณ ๔๐-๕๐ เปอร์เซ็นต์ของประชากรได้เข้ามาอยู่ตามเมือง โดยเฉพาะไซ่ง่อน แทนที่จะกระจายอยู่ในชนบท ซึ่งก็หมายความว่าสร้างภาวะอันหนักอึ้งให้กับ รัฐบาลเวียดนามใต้^(๙)

ไม่มีใครสามารถจะประมาณความเสียหาย จากสงครามครั้งนี้ได้ถูกต้อง แต่ว่าในช่วงของ สงครามนั้น ปรากฏว่าทุก ๆ ครอบครัวใน เวียดนามทั้งเหนือและใต้ จะต้องมีญาติพี่น้อง ของตนอย่างน้อยหนึ่งคน ที่ต้องไปสงครามไม่ว่า จะอยู่ฝ่ายไหนก็ตาม ดังนั้นการที่เวียดนามต้อง รบสงครามมานานมีการบาดเจ็บล้มตายของคน หนุ่มสาวนี้ จะต้องมีผลกระทบต่อประชากร เวียดนามโดยส่วนรวมไปอีกนาน^(๑๐)

ในปี ๑๙๗๒ (๒๕๑๕) รัฐบาลเวียดนามใต้ แดลงตัวเลขว่าความเสียหายทางด้าน การบาดเจ็บ ล้มตายนั้น ฝ่ายทหารศัตรู (เวียดนามเหนือและ เวียดนามกง) เป็นจำนวน ๘๕๘,๖๔๑ คน ทหาร เวียดนามใต้ ๑๖๕,๒๐๘ คน และเป็นพลเรือน ๓๘๐,๐๐๐ คน^(๑๑)

ดูเหมือนปัจจุบันนักประวัติศาสตร์ จะเห็น พ้องกันว่า หัวเลี้ยวหัวต่อของสงครามเวียดนาม นั้นมาจากเหตุการณ์ที่เรียกว่า “การรุกวันตรุษ” การรุกวันตรุษนี้เกิดขึ้นในช่วงเดือนมกราคม- กุมภาพันธ์ ๑๙๖๘ (๒๕๑๑) คือในระยะปีใหม่ ของเวียดนาม “แนวร่วมปลดแอกแห่งชาติ” ได้เข้ายึดเมืองหลวงเก่าที่เว้ และเข้าโจมตีไซ่ง่อน ถึงกลางใจเมือง ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องการที่ จะสร้างสภาพทางสงครามให้เกิด “การลุกฮือ ทั่วไป” ขึ้น แต่ก็ไม่สำเร็จตามที่คาด และฝ่าย คอมมิวนิสต์ก็สูญเสียกำลังรบของตนมาก

แต่อย่างไรก็ตาม “การรุกวันตรุษ” สร้าง ความตระหนกตกใจและผลทางจิตวิทยาแก่สห- รัฐ ๖ มาก คือ ทำให้สหรัฐ ๖ หมดความเชื่อว่า ตนจะสู้รบต่อไปได้เป็นเวลานาน ๆ และก็หมด ความเชื่อว่า ผู้นำเวียดนามใต้จะเป็นทางเลือกที่ ดีของเวียดนาม ในขณะที่เดียวกัน “การรุก วันตรุษ” ก็ทำให้คนเวียดนามจำนวนไม่น้อย

(๙) เพิ่งอ้าง อ้างใน Keyes, อ้างแล้ว, หน้า ๒๒๘

(๑๐) Keyes, อ้างแล้ว หน้า ๒๒๘

(๑๑) Fitzgerald, อ้างแล้ว, อ้างใน Keyes, อ้างแล้ว หน้า ๒๒๘

ต้องตัดสินใจว่าจะเลือกอยู่ข้างไหน การรุกร
ทำให้หมดความเชื่อมั่นในรัฐบาล และทำให้
เกิดความคิดที่ว่า “แนวร่วมปลดแอก” เป็น
พลังทางการเมืองที่สำคัญสำหรับอนาคตของ
ประเทศ^(๑๒)

ผลของ “การรุกรานทรุษ” ทำให้เริ่มการ
เจรจาเพื่อยุติปัญหาเวียดนามกันขึ้น ทางฝ่าย
“แนวร่วมปลดแอกแห่งชาติ” ก็จัดตั้งรัฐบาล
ชั่วคราวเพื่อการปฏิวัติ (Provisional Revolutionary
Government) ขึ้นมาเมื่อมิถุนายน ๑๙๖๙ (๒๕๑๒)
เป็นการสร้างรัฐบาลใหม่แข่งขันกับรัฐบาลของ
เหิงวันเทียว

การเจรจาเพื่อยุติปัญหาสงครามเวียดนาม
นั้นกินเวลานานมาก นับตั้งแต่ปี ๑๙๖๘ (๒๕๑๑)
ในสมัยรัฐบาลของประธานาธิบดีลินดอน จอห์น-
สัน จนกระทั่งถึงปี ๑๙๗๓ (๒๕๑๖) สมัยของ
ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ผู้เข้าร่วมประชุม
ที่ปารีสนั้นประกอบด้วยผู้แทนจาก ๔ ฝ่าย คือ
สหรัฐ ฯ เวียดนามเหนือ เวียดนามใต้ และ
“รัฐบาลชั่วคราวเพื่อการปฏิวัติ” (เวียดกง) ใน
เดือนมกราคม ๑๙๗๓ (๒๕๑๖) มีการลงนาม
“สนธิสัญญาปารีสเพื่อยุติสงครามและฟื้นฟู
สันติภาพในเวียดนาม”

โดยเนื้อหาของสนธิสัญญานั้น เท่ากับเป็น
การหาทางออกของสหรัฐ ฯ ในการที่จะถอนตัว
ออกจากเวียดนาม ทั้งนี้เพราะมติของมหาชน
อเมริกัน และรัฐสภาอเมริกันเองได้กลายเป็น
ขบวนการต่อต้านสงครามที่ใหญ่โตมโหฬารมาก
ในสหรัฐ ฯ และขบวนการนี้ก็บีบบังคับให้ฝ่าย
รัฐบาลอเมริกันตั้งแต่สมัยจอห์นสัน จนถึง
นิกสันไม่สามารถจะดำเนินนโยบายสงครามของ
ตนได้^(๑๓) เมื่อลงนามสนธิสัญญาปารีสแล้ว
ประธานาธิบดีนิกสันก็สามารถมีข้ออ้างในการ
ถอนทหารอเมริกันออกเป็นระยะ ๆ

ในอีกด้านหนึ่งสนธิสัญญาปารีสก็เท่ากับ
เป็นการแสดงว่าสหรัฐ ฯ ยอมรับ “รัฐบาลชั่วคราว
เพื่อการปฏิวัติ” (เวียดกง) เป็นรัฐบาลโดย
พฤตินัย และกลายเป็นความสูญเสียทั้งทางด้าน
การทหารและการทูตของเวียดนามใต้ เกือบไม่
มีใครที่จะเชื่อว่าสงครามเวียดนามได้ยุติลงอย่าง
แท้จริง ในสมัยนั้นการต่อสู้ในสมรภูมียังคง
ดำเนินไป^(๑๔)

จุดสุดยอดของสงครามเวียดนามเกิดขึ้นใน
สองปีต่อมา และการรุกรของเวียดนามเหนือและ
เวียดกงแถบดานังและเว้ได้สร้างความโกลาหล
ตื่นตระหนกตกใจ และการอพยพหนีสงคราม
โดยทางอากาศและทางเรืออย่างมโหฬารที่สุด ไข้-

(๑๒) เพิ่งอ้าง, บทที่ ๑๕

(๑๓) เกี่ยวกับเรื่องขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามในสหรัฐ ฯ นั้นโปรดดู ชาวนิวท์ เกษนครศิริ สงคราม
อินโดจีน : เวียดนาม-เขมร-ลาว, พิมพ์ศ, ๒๕๑๗, บทที่ ๒

(๑๔) เพิ่งอ้าง, หน้า ๑๘๐-๑๘๕

ง่อนถูกยึดได้เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๑๙๗๕ (๒๕๑๘)^(๑๕) และสงครามอินโดจีนจากที่สอง ก็ยุติลงด้วยชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ เวียดนาม ได้รับการรวมเป็นเอกภาพด้วยการเลือกตั้งในปี ๑๙๗๖ (๒๕๑๙) ถัดมา สมตามเจตนารมณ์ของโฮจิมินห์ที่วางรากฐานไว้เกือบตลอดชีวิต

สรุป

สงครามอินโดจีนจากที่สองปิดมานานลง และก็เริ่มจากที่สามของมันต่อไป เรามีข้อสรุปอะไรได้บ้างจากสงครามในช่วงแรกและช่วงที่สองเล่า

เราเห็นได้ชัดว่าพลังของลัทธิอาณานิคมได้สิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับสงครามโลกครั้งที่สอง และพลังใหม่ของลัทธิชาตินิยมได้เติบโตแก่กล้าขึ้น สงครามเวียดนามเป็นการแสดงออกซึ่งพลังลัทธิชาตินิยมนี้ แม้ว่าผู้นำของเวียดนามจะเป็นคอมมิวนิสต์ก็ตาม แต่พลังหลักของการต่อสู้นั้นอยู่ที่ลัทธิชาตินิยม มีผู้กล่าวว่าการตีความลัทธิคอมมิวนิสต์ของเวียดนามมีลักษณะเน้นลัทธิเลนินมากกว่าลัทธิมาร์กซิสต์

กล่าวคือเวียดนามถือว่าความขัดแย้งหลักนั้นอยู่ที่ ความขัดแย้งของผู้ปกครอง (ฝรั่งเศส-อเมริกา และผู้เข้าร่วมกับต่างชาติ) กับ ผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง (คือคนเวียดนาม ซึ่งนำโดยโฮจิมินห์ และผู้นำคอมมิวนิสต์) หาใช่ความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับกรรมกรไม่

ดังนั้นการต่อสู้ของเวียดนามจึงได้แรงบันดาลใจจากลัทธิชาตินิยม ซึ่งสามารถปลุกเร้าและหาความสนับสนุนจากประชาชนได้ พวกคอมมิวนิสต์ตีความว่าตนมีพลังทางประวัติศาสตร์สนับสนุนอยู่และพลังนี้จะช่วยให้ตนสร้างสังคมใหม่ที่ดีกว่าสังคมเก่า

พวกคอมมิวนิสต์ต่างกับกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ (ทั้งฝ่ายกลางและฝ่ายขวา) ในแง่ที่มีวินัยและเจตนารมณ์อันเด็ดเดี่ยว และมีผู้นำที่เข้มแข็ง เช่น โฮจิมินห์ ฟามวันดง โวเหวียนเกียบ ความภักดีของคนเวียดนามถูกรวมศูนย์อยู่ที่โฮจิมินห์ (ซึ่งใช้ชีวิตทั้งหมดในการต่อสู้ มีความเป็นอยู่อย่างสมถะ รวมทั้งไม่ได้แต่งงานมีภรรยา)

ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจจากประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของเวียดนาม ก็คือ การตีความใหม่ทางประวัติศาสตร์ ปัญญาชนบางคนของเวียดนามกล่าวถึงบทบาทของลัทธิความเชื่อ โดยเปรียบเทียบระหว่างลัทธิขงจื้อกับลัทธิมาร์กซิสต์ไว้ที่น่าสนใจ ในระบบขงจื้อปัญญาชนของเวียดนามมาจากการศึกษาเล่าเรียน และการสอบจอหงวน (แบบจีน) เข้าไปรับใช้ราชสำนัก ระบบนี้พังทลายลงเมื่อฝรั่งเศสเข้ามา และพวกปัญญาชนมาร์กซิสต์ก็เกิดขึ้นมาใหม่ แทนที่พวกจอหงวน ดังนั้นก็สามารถช่วงชิงความเป็นผู้นำกลับมาได้ การตีความแบบนี้ก็คือ ถือว่าลัทธิ

(๑๕) โปรดดูเรื่อง เกี่ยวกับสภาพความวุ่นวายของวาระสุดท้ายของเวียดนามใต้ได้จาก ฮาลัน คอว์สัน (วิทยากร เชียงกุล บรรณาธิการแปล) ๕๕ วันก่อนฉนวนแตก, เมื่อกทม., ๒๕๒๖

มาร์กซิสม์เพียงแต่เข้ามาแทนที่ซึ่งข้อที่ถูกทำลาย
ไป ฉะนั้นการขัดกันอย่างรุนแรงทางด้านความ
คิดก็หลีกเลี่ยงไปได้^(๑๖)

ที่น่าสนใจก็คือการปฏิวัติ^๕ ภาษาเวียดนาม
มาใช้ศัพท์เก่าประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อครอบคลุม
ความหมายใหม่ เวียดนามใช้คำว่า *cach-mang*
ซึ่งถือว่าแปลว่า *revolution* แต่ความหมายที่แท้
จริงดั้งเดิมของ *cach-mang* ก็คือ “เปลี่ยนโชค-
ชะตา” ดังนั้น การปฏิวัติครั้งล่าสุดก็ดูจะถูก
เข้าใจในความหมายง่าย ๆ ของประชาชนว่า
“เปลี่ยนโชคชะตา” คือเปลี่ยนความเชื่อเก่า ๆ
ที่ฝังกันมาว่าชีวิตนั้นถูกกำหนดมาเรียบร้อยแล้ว
และถูกกำหนดโดยผู้อื่น (ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง
จักรพรรดิและขุนนางเดิม มาเป็นผู้ปกครองใหม่
คือฝรั่งเศส-สหรัฐ ฯ หรือต่างชาติใดก็ตาม)
กลายเป็นตัวเองนั่นแหละเป็นผู้กำหนด และ
การเปลี่ยนความคิดนี้ก็เห็นได้ชัดว่า กลายเป็น
พลังของเวียดนามในการต่อสู้สงคราม

ทั้งระยะเวลาก่อนและระหว่างสงคราม ผู้
นำของเวียดนามได้สร้างบรรยากาศของการปฏิวัติ
อยู่ตลอดเวลา กล่าวคือสร้างความรู้สึกให้เกิดอยู่
เสมอว่า การต่อสู้^๕นั้นมิใช่เป็นการต่อสู้ระหว่าง
รัฐสองรัฐ แต่เป็นเพราะมีช่องว่างทางการปฏิวัติ
เกิดขึ้น และหน้าที่ของประชาชนก็คือเข้าไปอยู่

ในช่องว่างและความเรียกร้องของกาลเวลาใน
สมัยนั้น

ผู้นำคอมมิวนิสต์ถือว่า การปฏิวัติ^๕นี้มีเพื่อ
ต่อต้านต่างชาติ สงครามระหว่างจีนกับเวียดนาม
ในอดีตตั้งแต่ระยะเวลาก่อนคริสต์ศักราช ไม่ว่า
กรณีของพี่น้องสตรีตระกูลตรุง ในคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑ (๗) การประกาศเอกราชของเวียดนามให้
พ้นจากจีนปี ๙๓๙ (๑๔๘๒) การขับไล่มองโกล
ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ (๑๙) และวีรกรรมของ
จักรพรรดิเลอลอยในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ (๒๑)
ถูกนำมาใช้ตีความสนับสนุนให้คนเวียดนามเห็น
ว่าจำต้องต่อสู้กับต่างชาติตลอดเวลา

อาจจะกล่าวได้ว่าด้านหนึ่ง เวียดนามได้
สร้างความรู้สึกในหมู่ประชาชนของตนว่า ตนมี
ทางที่จะสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง เสีย
วิญญาณ และต้องตกอยู่ภายใต้ต่างชาติ ดังนั้น
ทางออกก็คือการต่อสู้ ในด้านนี้ เห็นได้ชัดว่า
เวียดนามมองตนเองว่าเป็นชาติเล็กๆ ที่ถูกรุกราน
มาตลอดเวลาในประวัติศาสตร์

ไม่ว่าเราจะมองอย่างไรก็ตาม เราก็เห็นได้
ว่าเวียดนามประสบความสำเร็จอย่างมากในการ
ปฏิวัติของตน ในช่วงระยะเวลาของสงครามทั้ง
สองฉาก เวียดนามกลายเป็นประเด็นของการ
เมืองระหว่างประเทศ และได้สร้างความเห็นอก
เห็นใจในวงการเมืองระหว่างประเทศเป็นอันมาก

(๑๖) ไปรคกู่ Nguyen Khac Vien, *Tradition and Revolution in Vietnam*, Berkeley, Indochina Resource Center, 1974, หน้า ๑๕-๑๔.

เวียดนามประสบความสำเร็จในการปฏิวัติของตน และก็กลายเป็นพลังใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สร้างความหวังวิตกให้กับประเทศอื่น ๆ ตลอดจนมหาอำนาจไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นจีน หรือสหรัฐ ฯ หรือกลุ่มอาเซียนเอง

ในทางกลับกันหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย กำลังจับตาดูว่าเวียดนามจะเปลี่ยนความสำเร็จของการปฏิวัติครั้งนี้ กลายมาเป็นประเทศที่มี โฉมหน้าไปในทางการรุกรานก้าวร้าวมากขึ้นอย่างไรหรือไม่^(๑๗) อีกด้านหนึ่งของประวัติศาสตร์อันยาวนาน เวียดนามก็เป็นประเทศที่แผ่ขยายอำนาจและรุกรานชาติอื่น ๆ จนล้มหายไปแล้วก็มี สงครามระหว่างเวียดนามกับจามปา

กินระยะเวลานานหลายร้อยปี และในปี ๑๔๗๑ (๒๐๑๔)เวียดนามก็สามารถกลืนจามปาได้ทั้งชาติ เข้าทำการยึดครองอาณาเขตที่เป็นศูนย์กลางของจามปา ปัจจุบันอาณาเขตนี้ก็คือเวียดนามตอนกลาง และในระยะเวลาอีกสองศตวรรษต่อมา เวียดนามก็รุกกลงมาทางใต้ เข้ากลืนอาณาเขตของอาณาจักรเขมร แถบลุ่มแม่น้ำโขงในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ (๒๓)^(๑๘)

เรื่องของเวียดนามยังจะคงน่าสนใจต่อไปอีกไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต และที่สำคัญที่สุดก็คือการเกี่ยวข้องกับประเทศไทยของเรา

-
- (๑๗) ความรู้สึกของคนไทยที่สะท้อนออกมาในช่วงนี้ อาจหาได้จากงานของ พัน รักษ์แก้ว *เวียดนามแล้วไทย*, ประพันธ์สาสน์ ๒๕๑๙, รวม ๒ เล่ม และชุมพล เลิศรัฐการ *ศกียสงครามเวียดนาม-ไทย*, ๒๕๒๒
- (๑๘) รายละเอียดประวัติศาสตร์โปรดดูจาก ศ.จี.อี. ฮอลล์ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอนันต์ กาญจนพันธุ์ บรรณาธิการแปล) *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มุลินธิโครงการตำรา ฯ*, ๒๕๒๒ บทที่ ๘, ๒๓, ๒๔, และเอกสารของกัมพูชาเอง คือสมุดปกคำ: *ก่อนกัมพูชาแตก* (เพทวา เบญจรงค์ และคณะแปล) ลอมฟาง, ๒๕๒๑